kindlaks kujunes valitsuse politika suund »piirimaade« venestamise mõttes. K.-i ülesandeks oli koolireformide teostamine mainitud suunale vastavalt. Selle ülesande täitis K. valju järjekindlusega, avaldades seejuures ometi teatavat ettevaatlikkust, et seisukorda mitte otsekohe äärmuseni teravaks muuta. 1885. a. seati kõik koolid haridusministeeriumi alla; kuigi senised koolivalitsuse organid alles jäid, kaotasid nad tegelikult pea täiesti oma tähenduse, sest koolide järelevalve ning juhtimine kuulus 1887. a. ametisse seatud rahvakooli-direktorite ja -inspektorite võimkonda; ainult ev.-lut. usuõpetus jäi veel kirikuõpetajate ja kirikuvalitsuse organite ülesandeks ning õiguseks. Esiotsa nõutakse koolidelt vene keele õpetamist. 1887. a. peale (10. IV käsukiri keskkoolide ja 17. V rahvakoolide kohta) peab vene keel kõigis koolides õppekeeleks olema; vallakoolides võis 2 esimesel õppeaastal emakeelt tarvitada, varssi aga anti seadusele see mõte, et vene keel juba algusest peale tuleb tarvitusele võtta; keskkoolides pidi määrus 5 a. jooksul lõplikult teostatama. Usuõpetuses on emakeele tarvitamine lubatud. Nende määruste tõttu jäid senised rüütelkondade poolt ülalpeetavad rahvakooliõpetajate-seminarid Kuudas ja Tartus seisma (1887); õpetajate ametisse seadmisel sai mõõduandvaks vene keele oskus; senistest õpetajatest tagandati paljud vene keele mitteoskamise pärast, teistele hakati korraldama suviseid vene keele kursusi keeleoskuse täiendamiseks. Rahvakooli kaudu pidi vene keele oskamine kuraator K.-i mõtteavalduse järele nii kaugele edenema, et isegi emad lapsi venekeelsete hällilauludega magama uinutavad. Rahva- ja keskkooli venestamise järel teostati reformid Tartu ülikooliski. 1889. a. (4. II) anti õppekonna kuraatori täielikul toetusel — viimane oli 1886. a. õppekonna valitsuse Tartust ülikooli mõjukonnast ära Riiga viinud — keisri käsukiri ülikooli õigusteaduskonna reformimise kohta, sama a. lõpul (20. XI) muudetakse ülikooli omavalitsuse korda (vt. Budilovič), andes rektori valimine haridusministri, prorektori ja dekaanide valimine õppekonna kuraatori kätte ning professorite nimetamine haridusministri õiguseks. K.-i lahkumisel õppekonna kuraatori kohalt 1890. a. sügisel olid reformid rahvakoolides täiesti teostatud, keskkoolides lõpule liginemas, ülikoolis alles algamas. Viimaste läbiviimiseks nimetati kuraatoriks N. A. Lavrovski (vt.), kellelt loodeti rohkem hoolimatust ning järjekindlust, kui K.-il oli, kellest ikkagi tunnistatakse, et ta Vene seisukohast vaadates võrdlemisi mõõdukalt ning ettevaatlikult talitas, hoidudes liigsete teravuste eest.

Olevik 1890, nr. 42; Энц. Слов. Брокг.—Ефр. XIV (1895); Журн. Мин. Нар. Просв. 1900, nr. 1; Историч. Вѣстникъ 1900, nr. 1; Больш. Энцикл. X (1902); Е. Пѣтуховъ, Импер. Юрьевскій, бывш. Дерптскій Унив., II (1865—1902) (1906); С. А. Венгеровъ, Источники словаря Русск. писателей, II (1910), lk. 580; A. v. Tobien, Die livländ. Ritterschaft (1925). *J. K.*

KARELL, Philipp Jakob, arst ja Eesti ärkamisaja ettevõtete toetaja Peterburis, sünd. Tallinnas 28. XI 1806 vabakslastud mõisateenijate 9-nda lapsena; ta vanemad, Jakob († 1824 Tallinnas) ja Marie Jakobsonid, olid pärit Hageri klk.-st Haiba mõisast. K.-i vanim vend Carl Friedrich, Moskva ooperi I tenor, muutis 1818. või 1819. a. oma perekonnanime Karelliks, mille ka teised perekonna liikmed omaks võtsid. — Peale algja keskhariduse omandamist Tallinnas õppis K. 1826—32 Tartu ülikoolis arstiteadust, omandades kevadel 1832 *dr. med.* astme (diss.: *De rheumatismo uteri*, Dorpati, 1832). Ülikoolis õppides oli K. korporatsioon »Estonia« liige, kus ta F. R. Kreutzwaldiga tutvus; viimasega jäi ta eluajaks sõbralikku vahekorda. Juunis 1832 nimetati K. ihukaardiväe rügemendi arstiks Peterburi, kus ta igapidi püüdis oma teadmisi laiendada ja süvendada, reisides m. s. teaduslikul otstarbel 1838. a. Pariisi ja Londoni. Peterburis tutvus K. prof. M. Mandt'iga, keiser Nikolai I ihuarstiga, kelle usalduse ta võitis ja kelle ettepanekul ta 1849. a. nimetati keisri nooremaks arstiks, mis ametis ta oli kuni Nikolai I surmani 1855. a; peale seda sai ta keiser Aleksander II ihuarstiks, püsides selles ametis 1879. a.-ni, tõustes salanõunikuks ja omandades mitmed vene kui ka välismaa aumärgid. Selle kõrval võttis K. osa seltskondlikust tegevusest: ta oli 1867. a. Vene Punase Risti asutajaid, töötas Pirogovi arstideseltsi, Evang. Sõja Laatsareti ja Evang. Piibli Seltsi eestseisuses. — Peterburi oli sel ajal kogunenud salgake eesti haritlasi, keda toetasid ka mõned eestisõbralised sakslased. Selle rühmituse peaisikuks oli K., kes igapidi püüdis kodumaa asju Peterburis toetada ja Peterburi tulnud eestlasi aidata. M. s. sai Tallinna Kaarli kirik K.-i abil keisri perekonnalt suurema rahalise toetuse (15000 rbl.) ja suure platsi majaga ja vana torniga. Ka püüdis K. »Kalevipoja« väljaandmiseks toetust hankida, mis aga ei õnnestunud. Kodumaaga hoidis K. sidemeid alal, käies tihti Tallinnas ja Haapsalus suvitamas ja külastades Hageris oma vanemate sünnikohta ning venda Ludvig Johanni, kes 42 a. Raplas köster oli. 16. V 1882 pühitses K. oma 50-a. doktori juubelit, mis kujunes talle suureks auavaldu-